

E-Devlet Uygulamalarında Kişisel Verilerin Korun(ma)ması

Dr. Muammer Ketizmen

Ankara Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

ketizmen@law.ankara.edu.tr

Bil. Yük. Müh. Çağlar Ülküderner

PROFELİS Bilişim ve Fikri Sınai Haklar

Danışmanlık Ltd. Şti.

caglar@profelis.com.tr

ÖZET

Genel olarak dile getirilecek olursa, Devlet–birey ilişkileri açısından özel hayatın gizliliği, devletin niteliğine ilişkin önemli bir göstergedir. Özel hayatın olmadığı ya da aşırı sınırlandırıldığı bir devletin demokratik olduğu söylenemez. Bu açıdan, modern toplumlarda özel hayatın gizliliği ya da genel olarak özgürlükler çok da yeni olmayan fakat boyutları değişen bir tehditle karşı karşıyadır. Bu doğrultuda, kişisel verilerin korunması merkezinde ortaya çıkan sorunlar giderek artmaktadır. Temel hak ve özgürlüklerin korunması önemi bir yana kamusal ve özel faaliyetlerin sürdürülebilmesi açısından kişisel verilere de ihtiyaç var. Bu kapsamda belirli şartlar altında kamu ve özel sektörde kişisel verilerin işlenmesine izin verilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Kişisel verilerin işlenmesine izin verildiğinde makul beklenti özellikle devletin bu tür verilerin güvenliğini sağlaması yolundadır. Türkiye’de bu makul beklenti karşılanamamaktadır. Bu doğrultuda aşağıda kişisel veri uygulamalarına ilişkin kamusal ve özel İnternet servisleri genel olarak incelenerek, bu servislerde kişisel verilerin korunmasından çok kişisel veri sağlayıcı konumunda bulunduğu gösterilmektedir.

ABSTRACT

In general, right to privacy in terms of government and individual relations is an important sign of characteristics of the government. It is not possible to call a government "democratic" where there is no individual privacy or where the privacy is very limited. From this point of view, individual

privacy or freedom in general in modern societies is confronting an altering threat. At this point, the problems arising from the protection of private data has been increasing. In addition to the importance in protection of fundamental rights and freedom, personal data are essential to maintain public and private activities. In this context, it is inevitable to record and process personal data in public and private sector. When it is allowed to process personal data, the government is reasonably expected to protect the security of such data. This reasonable expectation cannot be fulfilled in Turkey. Hence in a general research given below on personal data applications in public and private Internet services, it is shown that these services do not protect personal data but used to provide them.

Anahtar Kelimeler: E-Devlet, kişisel veri, kişisel veri güvenliği, bilgi güvenliği, özel hayatın gizliliği, kimlik doğrulama.

1. GİRİŞ

Devlet birey ilişkilerinde kamu düzeni, kamu güvenliği, kamu sağlığı, sosyal devlet uygulamaları gibi birçok nedenler ileri sürülerek, kişiler hakkında enformasyon ya da bilgi toplanması eskiden beri varolan bir olgudur. Bu olgu bilişim ve bilgisayar teknolojilerinin gelişimi ile yeni bir boyut kazanmıştır. Önceki dönemlerde dağınık hallerde tutulan verilerin bir araya getirilmesi, söz konusu veriler arasında bağlantı kurulması; verilerin analizine ilişkin etkin yöntemlerin kullanılmaya başlanması, kişisel verilerin korunması merkezinde özel hayatın

gizliliğinin ihlali tartışmalarını ortaya çıkarmıştır [1]. Bu tartışmanın merkezinde gözetim olgusu karşısında kişi hürriyetlerinin korunması yatmaktadır [2]. Özel hayatın korunması bu noktada devlet – birey ilişkileri içerisinde devletin niteliğinin belirlenmesi açısından önemli hale gelmiştir. Özel hayatın korunmadığı bir yerde liberal-demokratik bir devlet-toplum yapısından bahsedilemeyeceği açıktır [3].

2. HUKUKİ AÇIDAN KİŞİSEL VERİ GÜVENLİĞİ

Özel hayatın gizliliğine ilişkin söylemler iki uçludur. Bir yandan özel hayatın gizliliğinin korunması önemli bir konuyu oluştururken, diğer yandan da kamusal ya da özel faaliyetlerin sürdürülmesi için özel hayatın gizliliğinin ihlali anlamına gelecek birtakım faaliyetlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan, kişisel verilerin korunması merkezinde, özel hayatın gizliliğinin mutlak olarak korunması, yani kişisel verilerin işlenmemesi yönündeki bir söylem her zaman için geçerli değildir.

Özel ve kamusal faaliyetlerde kişisel verilerin işlenmesi gerçeği, toplanan kişisel verinin yetkisiz kişilerin eline geçmesinin, hukuka aykırı olarak ifşasının önüne geçilmesi zorunluluğunu gündeme getirir. Bu husus, kişisel verilerin korunması açısından veri güvenliğinin sağlanması anlamına gelir. Veri güvenliğinin sağlanması kişisel verilerin işlenmesine ilişkin ilkeler içerisinde de önemli bir yere sahiptir [4].

Veri güvenliğinin sağlanması, veri işleyen kişilere birçok açıdan yükümlülük getirmiştir. Bu yükümlülüklerin en başta geleni kuşkusuz kişisel verilerin yetkisiz kişilerin eline geçmesinin önüne geçilmesi ve bu yönde tedbirlerin alınmasıdır. Buna ilişkin tedbirlerin niteliği kişisel verinin niteliği ve işleme amaçları ile doğrudan bağlantılıdır.

E-devlet, e-dönüşüm gibi adlar altında özellikle kamu sektöründe kamusal faaliyetlerin sürdürülmesinde bilişim sistemleri kullanılmaya başlanmıştır. Söz konusu faaliyetler arasında kişisel verilerin işlenmesi önemli bir yer edinmektedir. *MERNİS* projesi adı altında vatandaşlık numaralarının verilmesi ve nüfus bilgilerinin elektronik adına kaydedilmesi, işlenmesi gibi yoğun olarak kişisel verilerin işlenmesine dayanan

projeler her geçen gün artmaktadır.

Kişisel verilerin işlenmesine ilişkin faaliyetlerin artması bu alanda güvenlik sorununu gündeme gelmiştir. Bu doğrultuda veri güvenliği sorunu Türkiye'de de teorik olmaktan çok pratik bir sorun haline gelmiştir. Bu soruna ilişkin olarak çeşitli kurumlar kendi açılarından çözüm getirmeye ya da en azından özellikle İnternet üzerinden kişisel verilere erişime ilişkin olarak veri güvenliğinin sağlanmasına yönelik önlemler almaya çalışmaktadır. Kişisel verilerin işlenmesi ve bu bağlamda verilere erişim açısından bu dağının görünen kısmını oluşturan İnternet aracılığıyla erişilen uygulamalardaki güvenlik politikaları Türkiye'de veri güvenliği politikası konusunda birçok soru ve sorunu gözler önüne sergiler niteliktedir.

Kişisel verilerin korunmasına ilişkin veri güvenliği ilke ve politikaları her kurumun kendi başına belirleyebileceği bir husus değildir. Bunun için belirli noktalarda bütün kamu ya da özel kurum ve kuruluşların uyması gereken standartların önceden belirlenmiş olması gerekir. Bu tür bir belirginliğin olmaması pratikte şu sonuca yol açıyor. *Türkiye'de kamu ve özel kurumlar tarafından İnternet aracılığıyla sunulan hizmetlerde, herkes birbirinin çilingiridir.* Türkiye'de kişisel verilere isteyen herkes istediği anda ulaşabilir bir konumdadır; alınan önlemler çok kolay bir şekilde aşılabilir.

Söylenen bu son husus hemen kabullenemeyecek gibi gelebilir ve alınan önlemler tek tek incelendiğinde aksi de iddia edilebilir. Fakat İnternet aracılığıyla sunulan hizmetler bir araya getirilerek incelendiğinde çilingir iddiası kesinlik kazanır. Kişisel verilere erişime ilişkin İnternet üzerinde yapılan çok da derinlemesine olmayan bir araştırma çilingir iddiasının geçerli olduğunu göstermesi açısından yeterlidir.

3. KAMUDA KULLANILAN KİMLİK DOĞRULAMALARI (!)

Temelde kamuda kimlik doğrulaması adına bir işlem maalesef yapılmıyor. Örneğin SSK'nın internet sayfasına bağlandığınızda, bilgilerinizi göstermek için **adiniz, soyadiniz, baba adınız** ve **doğum yılınız** sorulmaktadır. Bunun yanında başkaca bir bilgi zorunlu olarak istenmediğinden bu bilgileri bildiğiniz

bir kişinin **TC Kimlik** numarasına ve **SSK hizmet dökümüne** ulaşabilirsiniz. Bunun yanında **anne adına** da ulaşabilirsiniz. Buradan aldığınız en kritik bilgi TC Kimlik numarası. Türkiye'de tek kimlik numarasından her işlem yapılsın diye çok ciddi çalışmalar yapıldı. Ancak bunun tüm bilgilere ulaşım anahtarı olarak kullanılması ayrı bir sorun olarak karşımızda çıkıyor.

4. KİŞİSEL VERİYE NE KADAR KOLAY ULAŞABİLİRSİNİZ?

Türkiye Sigortalar Birliği

<http://www.tsr.org.tr>

Sorgu için gerekli bilgi(ler): Soyad (!), Ad (üç boşluk girmek tümünü görmek için yeterli)

Sorgu sonucunda edinilen bilgi(ler): Ad, Soyad, Doğum Yeri (İl / İlçe detaylı), Doğum Tarihi (İkinci bir sorgulama ile gün,ay,yıl dahil), Baba Adı, Vergi kimlik Numarası.

Sigortalar Birliği, Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü Bilgi İşlem Merkezi'nden **30 Ağustos 2006** yılında toplam **42,200,921** kayıtlık veri tabanında arama yaptırtıyor. Ancak bu aramada önemli bir sorun var. Normalde Maliye Bakanlığı internet sitesinden arama yapmak için girmeniz gereken bilgilerin çok daha azını girerek bu bilgilere ulaşabiliyorsunuz.

Gelirler Genel Müdürlüğü internet sayfasında ise ad, soyad, doğum yeri, doğum yılı, baba adı bilgileri vergi kimlik numarasına ulaşmak için gerekli. Bu bilgiler de ulaşılamaz bilgiler olmamakla beraber sadece adını ve soyadını bildiğiniz kişiler için bir güvenlik önlemi sayılabilir (!).

Ufak bir yazılım geliştirerek vergi numarası olan akrabalarınıza göre soy ağacınızı bile çıkartabilirsiniz.

Sosyal Güvenlik Kurumu

<http://www.sgk.gov.tr>

Sorgu için gerekli bilgi(ler): Ad, Soyad, Baba Adı, Doğum Yılı

Sorgu sonucunda edinilen bilgi(ler): Ad Soyad (İlk Soyad!), Sicil No, TC Kimlik No, Anne Adı, Baba Adı, Doğum Yeri / Tarihi, Durumu, Hizmet Dökümü.

Burada sorgu için kullandığımız bilgileri zaten *Sigortalar Birliği'nin* veri bankasından almıştık. Dolayısı ile elimizden işe yarayan iki kayıt daha geçti. Birincisi anne adı, ikincisi ve en önemlisi T.C. Kimlik No.

İç İşleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

<http://www.nvi.gov.tr>

Sorgu için gerekli bilgi(ler):

Ortak zorunlu alan: İl, İlçe, Ad, Soyad

Seçmeli Grup 1: Cilt No, Aile Sıra No, Birey Sıra No.

Seçmeli Grup 2: Baba Adı, Anne Adı, Doğum Yılı, Cinsiyet

Sorgu sonucunda edinilen bilgi(ler): T.C. Kimlik No, İl, İlçe, Ad, Soyad, Mahalle / Köy, Baba Adı, Anne Adı, Cilt No, Cilt No, Aile Sıra No, Doğum Yılı, Birey Sıra No, Cinsiyeti.

Kısacası bu internet sitesinden sonra bir vatandaşın nüfus cüzdanında yazan tüm bilgilere ulaşabilirsiniz. Bu da hemen her türlü başvuruda sorulan bilgilerdir.

Yüksek Seçim Kurumu

<http://www.ysk.gov.tr>

Sorgu için gerekli bilgi(ler):

Seçenek 1: T.C. Kimlik No

Seçenek 2: Soyadı, Adı, Baba Adı, Anne Adı, Doğum Yılı, Cinsiyet, Nüfusa kayıtlı olduğu il, Nüfusa kayıtlı olduğu ilçe.

Sorgu sonucunda edinilen bilgi(ler): T.C. Kimlik No, Seçmen No, Ad, Soyad, Adres (Kısa), Oy vereceği yer, Sandık no.

Bu bilgiler vatandaşın evinin yaklaşık yerinin tespitinde kullanılabileceği için oldukça tehlikeli bir bilgidir.

Sağlık Bakanlığı

<http://www.saglik.gov.tr>

Doktorlar İçin

Sorgu için gerekli bilgi(ler): T.C. Kimlik No, Ad, Soyad, Baba Adı, Doğum Yılı, Doğum Yeri.

Sorgu sonucunda edinilen bilgi(ler): T.C. Kimlik No, Ad, Soyad, Doğum Yeri, Doğum Tarihi, Anne Adı, Baba Adı, Cinsiyet, Medeni Hali, Cilt No, Birey Sıra No, Aile Sıra No, Mahalle / Köy, Ünvan, Branş, Sabit Telefon, Cep Telefonu, E-Posta, Adres, İl, İlçe, Çalışma Durumu, Çalıştığı Kurum, Kurumdaki Ünvan, Şifre.

Buradan da **Personel Gizli Sicil Notu Sorgulama** ve **Personel Bilgi Sorgulama** kısmından ne tür bilgilere ulaşıldığına bakmadık çünkü bunun için denek olarak kullandığımız arkadaşımızın şifresini değiştirmemiz gerekiyordu. Bu da hukuka aykırı olacağından yapmadık.

5. SONUÇ

Yukarıda kamu ve özel kurumların İnternet hizmetleri aracılığıyla erişilebilecek kişisel verilere ilişkin örnekler verilmiştir. Hukuki açıdan bakıldığında söz konusu durum kişisel verilerin hukuka aykırı olarak yayılması anlamına gelebilecektir. Bu anlamda Türk Ceza Kanununun 135. maddesinde düzenlenen kişisel verileri hukuka aykırı olarak yayma suçunun olduğu kanaatindeyiz.

Bu alanda belirsizliğin giderilmesine ilişkin tartışmaların acilen yapılması ve çözüm yollarının saptanması hem birey hem de ülke çıkarları açısından önemlidir. Bu noktada, kişisel verilerin korunmasına ilişkin kanununun ülke gündemine taşınması zorunludur.

Türkiye'de bilişim ile ilgili uygulamalarda, her nedense kişisel verilerin korunması ikinci planda bile değil. Genel eğilim, veri güvenliğine yönelik önlemleri alıyormuş gibi görünmek. Buna karşın, gerçekte veri güvenliğinin korunması açısından herhangi bir güvenlik önlemi alınmamakta, alınan önlemler, tabiri caiz ise önlem olmaktan çok, başka bir güvenlik uygulamasını çözen anahtar olmaktadır: çilingir hizmeti.

Sonuç olarak bilgi ve kişisel verilerin güvenliğinin korunmasına ilişkin acil önlemlerin alınması gerekir. Bu doğrultuda bilgi güvenliği ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin asgari standart ve yöntemlerin belirlenmesi zorunludur. Aynı şekilde bilgi paylaşım standart ve yöntemleri de saptanmalıdır.

6. KAYNAKLAR

[1] MILLER, Arthur R., The Assault on Privacy: Computers, Data Banks and Dossiers, The University of Michigan Press, 2. Edition, 1971.

[2] LYON, Elektronik Göz: Gözetim Toplumunun Yükselişi, Çev. Dilek Hattatoğlu, Sarmal Yayınevi, 1. B. 1997.

[3] WESTIN, Alan F., Privacy and Freedom, New York. 1970.

[4] BYGRAVE, Lee A., *Data Protection Pursuant to the Right to Privacy in Human Right Treaties*, International Journal of Law and Information Technology, Vol. 6, No. 3, pp. 247-284.